

Utworzenie grupy producentów rolnych w formie spółki z o.o.

1. Wstęp

Utworzenie grupy producentów rolnych (gpr.) jest określonym procesem składającym się z szeregu czynności prawnych, dokonywanych przez jej członków, sąd, organy administracji rządowej oraz Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹, będącej państwową osobą prawną. Wymieniony proces obejmuje również dokonywanie konkretnych czynności faktycznych.

Indywidualni rolnicy mogą założyć gpr. w formie rolniczego zrzeszenia branżowego, kółka rolniczego², stowarzyszenia, spółdzielni³ i spółki cywilnej lub handlowej⁴. Proces powstania grupy w formie spółki z o.o. regulują w pierwszej kolejności przepisy ksh, a następnie unormowania ustawy z 15 IX 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw (dalej: ustawa o gpr.⁵). Należy podkreślić, że ta ustawa nie jest *lex specialis* w stosunku do ksh. w rozumieniu art. 611 ksh. Dlatego jej unormowania ani nie wyłączają od stosowania określonych przepisów ksh., ani nie wprowadzają odnośnie spółki z o.o. całkowicie odrębnych rozstrzygnięć. Regulują one jednak odmiennie od ksh. niektóre kwestie dotyczące zakładania spółki z o.o. w celu utworzenia gpr. w zakresie: a) kwalifikacji podmiotowych rolników, b) celu spółki, c) obligatoryjnej treści umowy spółki, d) wyłączenia możliwości wniesienia wkładu niepieniężnego w postaci własności nieruchomości rolnej.

Należy też zaznaczyć, że proces utworzenia gpr. składa się zawsze z 2 etapów. Pierwszy z nich obejmuje założenie konkretnej jednostki organizacyjnej w jednej z wymienionych form prawnych mającej osobowość prawną, albo bez tej osobowości, a następnie jej wpisanie do właściwego rejestru⁶. Natomiast w etapie drugim dokonuje się stwierdzenia w drodze decyzji administracyjnej, że wskazana jednostka organizacyjna spełnia kryteria gpr., a następnie wpisuje się ją do rejestru

1 Ustawa z 29 XII 1993 r. o utworzeniu AR i MR (Dz.U. 1994 r., nr 1, poz. 2 ze zm.).

2 Ustawa z 8 X 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników (Dz.U., nr 32, poz. 217).

3 Ustawa z 16 IX 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 1995r., nr 54, poz. 288 ze zm.).

4 Ustawa z 15 IX 2000 r. ksh. (Dz.U. z 2001r., nr 102, poz. 1117).

5 Dz.U. nr 88, poz. 983.

6 Zob. ustawę z 20 VIII 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. nr 121, poz. 769, ze zm.).

grup uznanych. Te dwie czynności regulują przepisy ustawy o gpr. mające charakter administracyjnoprawny.

Celem pracy jest przedstawienie procesu utworzenia gpr. w formie spółki z o.o. Wymagało to omówienia trzech zagadnień. Pierwszym jest dokonanie charakterystyki kwalifikacji podmiotowych, wymaganych od rolników zawierających umowy spółki z o.o., drugim przedstawienie obligatoryjnej, prawnorolnej treści tej umowy, a trzecim podjęcie próby ustalenia i omówienia cech charakterystycznych gpr. w formie spółki z o.o.

W opracowaniu zastosowano metodę badań polegającą na porównaniu przepisów ustawy o gpr. w podanym wyżej zakresie z normami ksh., regulującymi ogólny typ spółki z o.o.

2. Rolnicy indywidualni jako założyciele spółki z o.o. tworzonej w celu uzyskania statusu grupy producentów rolnych

Grupa producentów rolnych nie stanowi formy prawnej.

W teorii socjologii za grupę uważa się względnie trwałą, posiadającą wewnętrzną organizację zbiorowość społeczną składającą się z co najmniej dwóch osób, połączonych więzią społeczną, powstałą na bazie zespołu wspólnych wartości, poczuciu odrębności od innych grup, współdziałająca ze sobą dla realizacji wspólnie określonych celów⁷. Z kolei w literaturze ekonomicznej uznaje się za grupę zespół producentów rolnych tworzony oddolnie w trybie dobrowolnym w celu wspólnego zbywania swojej produkcji. Stosownie natomiast do innego ekonomicznego określenia gpr. jest to wolne zrzeszenie, powołane do życia dla prowadzenia wspólnej działalności, najczęściej zbytu swej produkcji.

W myśl prawa rolnego przedstawiana tu grupa może mieć osobowość prawną albo być jej pozbawiona⁸.

Zgodnie natomiast z prawem handlowym spółka z o.o. może być zawiązana przez jedną lub więcej osób w każdym celu prawnie dopuszczalnym, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 151 § 1 ksh.). Mówiąc inaczej, spółka ta może być założona przez jedną lub więcej osób albo fizycznych albo prawnych.

Przepis art. 2 ustawy o gpr. stanowi, że osoba fizyczna prowadząca gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym⁹ i osoby fizyczne prowadzące działalność rolniczą w zakresie działów specjalnych produkcji rolnej¹⁰

7 K. Olechnicki, P. Załęcki, Słownik socjologiczny, Graffiti BC, Toruń 1999, s. 74.

8 Por. także definicję przedsiębiorcy podaną w art. 2 ustawy z 19 XI 1990 r. Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. nr 101, poz. 1178, ze zm.).

9 Dz.U. z 1993 r., nr 94, poz. 931, ze zm.

10 Dz.U. z 2000 r., nr 14, poz. 176, ze zm.

mogą organizować się w gpr. w celu dostosowania produkcji rolnej do warunków rynkowych, poprawy efektywności gospodarowania, planowania produkcji ze szczególnym uwzględnieniem jej ilości i jakości, koncentracji podaży oraz zorganizowania sprzedaży produktów rolnych, a także ochrony środowiska naturalnego¹¹. Zacytowany przepis wyraźnie określa kwalifikacje podmiotowe, które musi spełnić każdy rolnik jako przyszły wspólnik spółki z o.o.

Porównanie przytoczonego przepisu z ustawy o gpr. z unormowaniem art. 151 ksh. prowadzi do trzech wniosków. Po pierwsze, wspólnikiem omawianej tu spółki kapitałowej może być jedynie osoba fizyczna, będąca jednocześnie producentem rolnym, a nie zaś osoba prawna lub jednostka organizacyjna nie mająca tego przymiotu. Producent ten powinien mieć w zasadzie pełną zdolność do czynności prawnych. Jednak nie spełnienie wskazanego warunku nie oznacza, że ta osoba nie może być wspólnikiem spółki z o.o., czy następnie członkiem gpr. Po drugie, niecelowe jest zawiązywanie 1-osobowej spółki z o.o., ponieważ nie może ona uzyskać statusu gpr.. I po trzecie, zakładana przez indywidualnych producentów rolnych spółka z o.o. ma jasno i konkretnie sprecyzowany cel, a nie zaś cel określony ogólnie i abstrakcyjnie¹².

Minimalna liczba rolników zawierających przedstawianą tu spółkę z o.o. wynosi zawsze co najmniej 5 osób¹³. Mogą oni prowadzić w sensie ekonomicznym ogólnoprodukcyjne gospodarstwa rolne do chwili ich uznania za gpr. Następuje to na podstawie decyzji administracyjnej wydanej przez wojewodę w momencie jej uprawomocnienia się. Po tym okresie każdy członek gpr. jest obowiązany wytwarzać określone produkty rolne oraz osiągać z ich sprzedaży ustalone wartości.

3. Treść umowy spółki z o.o. zawieranej przez rolników w celu uzyskania statusu grupy producentów rolnych

Przez umowę spółki handlowej, a więc i umowę typowej spółki z o.o. wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu przez wniesienie wkładów oraz, jeżeli umowa tak stanowi, przez współdziałanie w inny, określony sposób¹⁴. Podana ogólna definicja umowy handlowej w całości odnosi się także do umowy spółki z o.o. zawieranej przez indywidualnych producentów rolnych w celu uzyskania statusu gpr. Jedną, istotną różnicą między obiema umowami polega na tym, że rolnicy nie wnoszą do spółki z o.o. wkładów niepieniężnych w postaci

11 Dz.U. z 2001 r. nr 62, poz. 627.

12 Szerzej, A. Szajkowski: *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2000, s. 97.

13 Rozporządzenie MRi RW z 15 III 2001 w sprawie wykazu produktów i grup produktów, dla których mogą być utworzone gpr., minimalnej rocznej produkcji towarowej oraz minimalnej liczby członków gpr. (Dz.U. nr 26, poz. 292).

14 Por. A. Szajkowski: *Umowa spółki handlowej*, „*Studia Prawnicze*” 2001, nr 3–4, s. 321.

nieruchomości rolnych. Wykluczone jest więc translatywne i pochodne wniesienie tego wkładu na własność spółki z o.o., ale możliwe jest takie wniesienie rzeczy ruchomej, np. linii do konfekcjonowania owoców. Określeni rolnicy mogą natomiast wnieść do zakładanej spółki z o.o. nieruchomości gruntowe zabudowane¹⁵.

Treść umowy spółki z o.o. zawieranej w celu uzyskania statusu gpr. określają przepisy prawa handlowego i rolnego. Stosownie do prawa handlowego umowa spółki powinna określać: a) firmę i siedzibę spółki, b) przedmiot działalności spółki, c) wysokość kapitału zakładowego, d) czy wspólnik może mieć więcej niż 1 udział, e) liczbę i wartość minimalną udziałów objętą przez poszczególnych wspólników, f) czas trwania spółki jeżeli jest oznaczony (art. 157 § 1 ksh.). Natomiast przepisy prawa rolnego – co już zaznaczono – wprowadzają dodatkowe, również obligatoryjne postanowienia do treści tej umowy. W konsekwencji powinna ona także zawierać:

- a) zasady przyjmowania do grupy nowych członków oraz występowania członków z grupy, przy czym minimalny okres członkostwa nie może być krótszy niż 3 pełne lata obrachunkowe od dnia wydania decyzji stwierdzającej spełnienie przez spółkę z o.o. kryteriów gpr., a informacja o zamiarze wystąpienia z grupy powinna być złożona na piśmie co najmniej na 12 miesięcy przed końcem roku obrachunkowego. Wskazana spółka może składać się co najmniej z 5 rolników będących jej założycielami i następnymi producentów rolnych przyjętych doń w okresie prowadzenia przez nią działalności gospodarczej. Zasadne jest postawienie pytania: czy nowi członkowie grupy muszą być wspólnikami spółki z o.o. np. wskutek przystąpienia? Na to pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej. Po pierwsze, wymieniona spółka po jej uznaniu za gpr. nadal podlega przepisom ksh., które nie znają instytucji przyjęcia na wspólnika. I po drugie, przytoczony przepis ustawy o gpr. nie wprowadza w tym zakresie odmiennego rozstrzygnięcia.
- b) zasady zbywania udziałów w spółce z o.o. Udział oznacza określoną w umowie spółki z o.o. wielkość liczbową stanowiącą część wartości kapitału zakładowego. W przedstawianej tu spółce można zbyć udziały gotówkowe, a ewentualnie udziały aportowe od wniesionych rzeczy ruchomych. Na jej rzecz nie można przenieść prawa własności nieruchomości rolnych. Wobec tego wykluczone jest przyznanie wspólnikowi udziałów aportowych z tego tytułu. Skoro nie istnieje przedmiot umowy, to niemożliwe jest jego przeniesienie w drodze czynności prawnej. Rolnicy jako wspólnicy spółki z o.o. uznanej za gpr. mogą ograniczyć zbywalność udziałów, ustanawiając np. prawo ich pierwokupu albo warunek otrzymania zgody zarządu spółki na dokonanie tej

¹⁵ Szerzej, A. Szumański: *Wkłady niepieniężne do spółek kapitałowych*, Warszawa, 1997, s. 225.

czynności. W literaturze oraz judykaturze SN rozważano kwestię, czy zbycie udziału w kapitale zakładowym spółki z o.o. bez uzyskania zgody właściwego jej organu stanowi czynność bezwzględnie nieważną czy czynność o bezskuteczności zawieszonej. SN w tej kwestii opowiedział się za sankcją bezskuteczności zawieszonej. Sąd ten stwierdził, że czynność taka nie jest nieważna w rozumieniu art. 58 § 1 kc., ponieważ jest dozwolona przez prawo. Zgoda zarządu spółki z o.o. od której zależy ważność umowy może zostać wyrażona zarówno przed zawarciem umowy sprzedaży udziałów jak i po dokonaniu tej czynności.

- c) wymóg przynależności tylko do jednej grupy w zakresie danego produktu lub grupy produktów. Jeden producent rolny może być członkiem tylko jednej gpr. Ustalono 17 produktów i 19 grup produktów dla których mogą być utworzone gpr. W 1998 r. zorganizowano 454 gpr.¹⁶
- d) wymóg sprzedaży przez członków grupy całości produktów lub grupy produktów za pośrednictwem grupy oraz odstępstwa od tej zasady. Grupa producencka w sensie ekonomiki rolnictwa stanowi poziomą integrację gospodarstw rolnych. Sprzedaż przez nią określonych produktów rolnych daje jej większą siłę przetargową na rynku i ułatwiony dostęp do informacji rynkowych, dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania i możliwość wspólnego inwestowania. Dobrze zorganizowana grupa posiada większą zdolność finansowania. Stwierdzenia te wyraźnie świadczą o zasadności sprzedaży produktów rolnych głównie za pośrednictwem gpr.
- e) zasady dostarczania przez członków grupy informacji dotyczących wielkości sprzedaży i cen uzyskiwanych za produkty, z uwagi na które grupa została powołana, a są sprzedawane poza grupą. Wiedza w tym zakresie jest niezbędna; jej podstawą są analizy lokalnych rynków co pozwala zwiększyć skuteczność działania grupy.¹⁷
- f) zasady tworzenia i wykorzystywania funduszu specjalnego. Fundusz ten jest przeznaczony na wypłacanie członkom gpr. zaliczek za dostarczane produkty rolne.
- g) sankcje wobec członka grupy, który nie wypełnia nałożonych na niego obowiązków. Ich ustanowienie jest celowe z punktu widzenia funkcjonowania grupy. Należy też podkreślić, że ksh nie zawiera sankcji wobec współnika spółki z o.o. naruszającego postanowienia umowy. W poruszonej kwestii jest możliwe np. wyłączenia współnika (art. 266 ksh.).

¹⁶ A. Parzonko: Szanse... jw., s. 46.

¹⁷ Szerzej, K. Krzyżanowska: Rola informacji w rozwoju przedsiębiorczości zespołowej, ZN SGGW, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 2000, Nr 39, s. 43.

Zawarcie przez rolników umowy spółki z o.o. o wymienionej treści stanowi pierwszą czynność w procedurze jej powstania jako osoby prawnej. Dalsze czynności prawne i faktyczne, których dokonanie przez uprawnione podmioty jest konieczne, są wymienione w art. 163 ksh. Z uwagi jednak na cel niniejszego opracowania zagadnienie to będzie pominięte.

Istnieje nie tylko jeden rodzaj gpr. W prawie rolnym wyróżnia się również branżowe gpr. np. grupy producentów owoców i warzyw¹⁸. Natomiast w ekonomice rolnictwa grupy te dzieli się na producenckie i marketingowe¹⁹. Grupą producencką jest zespół producentów rolnych, którego działalność ogranicza się do wspólnego zbytu produktu wytwarzanego w ich gospodarstwach, głównie przy wykorzystaniu jednego tylko kanału dystrybucyjnego. Natomiast grupa marketingowa powstaje wówczas, gdy zespół producencki wykracza swoją działalnością poza rynek pierwotny.

Założona przez rolników spółka z o.o. po nabyciu cechy osobowości prawnej powinna ubiegać się o uzyskanie statusu gpr. Dowodem stwierdzającym jego nabycie jest decyzja administracyjna wydana przez wojewodę. Jest to decyzja o charakterze deklaratywnym, a nie zaś konstytutywnym. Stwierdza ona jedynie spełnienie przez spółkę z o.o. dodatkowych wymogów obowiązujących dla gpr. Nabycie statusu gpr. następuje z datą uprawomocnienia się decyzji administracyjnej.

Wymieniona decyzja stwierdza, że rolnicza spółka z o.o. spełnia kryteria gpr., lecz nie przyznaje jej ani praw majątkowych, ani uprawnień administracyjnych. Ustawodawca przyjął w odniesieniu do gpr. zasadę podwójnej, sądowej i administracyjnej kontroli. Pierwsza ma miejsce podczas postępowania rejestrowego spółki. Druga zaś w toku postępowania administracyjnego. Decyzja administracyjna wydana przez wojewodę nie wywiera żadnych skutków w zakresie nabycia lub utraty przez wymienioną spółkę z o.o. cechy osobowości prawnej. Wydawanie przez organy administracji decyzji uznaniowych nie oznacza, że gpr. w formie spółki z o.o. powstaje stosownie do systemu koncesyjnego. Należy podkreślić, że organy administracji w sposób ciągły wykonują kontrolę w zakresie spełniania przez każdą gpr. – bez względu na jej formę – prawną warunków określonych w ustawie o gpr. Jeżeli ta jednostka przestaje je spełniać, to wojewoda wydaje drugą decyzję administracyjną stwierdzającą zaprzestanie spełniania przez nią warunków ustawowych i skreślenie z rejestru grup.

18 Ustawa z 29 XI 2000 r. O organizacji rynków owoców, warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego (Dz.U. Nr 3, poz. 19).

19 A.Parzonko: Szanse..., jw., s. 40. Zob. także: Jabłko zrzeszone, Plon 2001 r. Nr 49.

4. Charakterystyczne cechy grupy producentów rolnych utworzonej w formie spółki z o.o.

1. Do utworzenia gpr. w formie spółki z o.o. w pierwszej kolejności należy bezpośrednio stosować przepisy ksh., regulujące ogólny jej typ. W drugiej kolejności stosujemy doń, także wprost, przepisy ustawy o gpr., precyzujące dodatkowe i obligatoryjne wymagania warunkujące uzyskanie przez rolniczą spółkę z o.o. statusu gpr. Utworzenie wymienionej grupy wymaga stosowania przepisów prawa handlowego i prawa rolnego. Jak stwierdzono, ustawa o gpr. nie stanowi *lex specialis* w rozumieniu art. 611 ksh. Dlatego nie zawiera ona przepisów wyłączających od stosowania określone unormowania ksh. i wprowadzające w ich miejsce samoistne, specyficzne uregulowania. Spółka z o.o. uzyskuje status gpr. w 2 etapach. W pierwszym z nich dokonywane są dwie czynności: a) zawarcie przez rolników umowy spółki z o.o., b) jej rejestracja przez sąd skutkująca nabyciem przezeń osobowości prawnej. Z kolei drugi etap wymaga dokonania trzech czynności: a) opracowania przez spółkę z o.o. planu działania grupy, b) jej rejestracji przez wojewodę na podstawie decyzji administracyjnej, c) rejestracji grupy również przez wojewodę.
2. Spółkę z o.o. zakładaną przez rolników w celu uzyskania statusu gpr. należy zakwalifikować jako spółkę rolną. Wykazuje ona odstępstwa (cechy odmienne) od ogólnego typu spółki z o.o. Stąd według prawa handlowego stanowi ona podtyp (szczególny rodzaj spółki z o.o.).
3. Treść umowy spółki z o.o. zawieranej przez indywidualnych producentów rolnych jest regulowana przepisami o charakterze obligatoryjnym i fakultatywnym należącymi do dziedziny prawa handlowego, a także prawa rolnego. Przepisy ustawy o gpr. szczegółowo określają kwestie w ogóle nie uregulowane w ksh. Normują one jednak proces produkcji rolnej tylko częściowo.
4. Gpr. niezależnie od rodzaju formy prawnej nie prowadzi we własnym imieniu i na własny rachunek gospodarstwa rolnego. Rolnicy indywidualni będący współnikami spółki z o.o. nie wnoszą do jej kapitału zakładowego wkładów niepieniężnych w postaci prawa własności nieruchomości rolnych, które są niezbędne przecież do zorganizowania tej jednostki produkcyjnej. Stąd wymieniona spółka nie jest producentem rolnym. Osobami tymi są natomiast indywidualni rolnicy, prowadzący własne gospodarstwa rolne i będący jednocześnie członkami gpr. Ta jednostka organizacyjna nie jest producentem rolnym, lecz jest przedsiębiorcą rolnym.